

Pohled do života církevních obcí očima Jakubova listu

Stanislav Příbyl

1. Charakteristika listu

Nadpis listu, který je v Novém zákoně standardně řazen za list Židům, představuje autora a pozdravuje adresáty: „Jakub, služebník Boží a Pána Ježíše Krista, posílá pozdrav dvanácti pokolením v diaspoře.“¹ Předpokládání čtenáři listu budou tak pocházet z „dvanácti pokolení“, rozptýlených po celém světě. Jde o vyjádření reprezentace veškerého křesťanstva, obdobně jako „dvanáct Jákobových kmenů“ zastupuje celé židovstvo. Církev se tak vlastně stává „novým Izraelem“ poslední doby. A jako židovstvo bývalo v diaspoře často vystaveno strádání a utrpení, nejinak tomu je rovněž v případě křesťanů, jak se z epištoly bezprostředně dozvídáme: „Mějte z toho jen radost, moji bratří, když na vás přicházejí rozličné zkoušky. Vždyť víte, že osvědčí-li se v nich vaše víra, povede to k vytrvalosti.“²

V procesu utváření biblického kánonu Nového zákona se Jakubova epištola prosazovala postupně. Kromě listů zaštitěných nezpochybnitelnou autoritou svatého Pavla se pozornost církevních obcí brzy začala obracet na další listy, které nemají v záhlaví uvedeny jako adresáty konkrétní, geograficky určené církevní obce (Galatány, Korintány, Efesany, ...), a měly tak být určeny širému, vpravdě katolickému, světu všech křesťanů. Odtud jejich pozdější označení katolické, tedy v pravém slova smyslu obecné.³

¹ Jk 1,1. Biblické citace jsou převzaty z Českého ekumenického překladu.

² Jk 1,2.

³ „Snad nejprve byl takto označen 1 Jan, který nemá žádný preskript, a jeho adresáti tedy nejsou vymezeni a omezeni. Tato skupina sedmi katolických (obecných) listů je v kánonu východní

Starověký církevní historik Eusebius z Cézareje ve svém stěžejním historio-
grafickém díle ze čtvrtého století líčí mučednickou smrt Jakuba „bratra Páně“
a zmiňuje také list, který mu je připisován. Eusebius rozlišuje novozákonní spisy
v církvi tehdy již běžně užívané na *homologúmena* (nesporné) a *antilegomena* či
amfiballomena (proti kterým bývaly vyjadřovány námitky nebo se o nich někdy
pochybovalo)⁴ a zařazuje Jakubovu epištolu do poslední uvedené kategorie: „Od
něho má být první z takzvaných katolických listů. Je však třeba podotknout, že
tento list je považován za nepravý. Aspoň ne mnoho ze starých spisovatelů se
o něm zmiňovalo, stejně jako o tak zvaném listu Judově, který je také jedním
z tak zvaných katolických listů. Přece však víme, že tyto spolu s ostatními listy
jsou předcítány ve většině církvi.“⁵ Eusebius přes tyto námitky osvětluje zásadní
kritérium inspirovanosti spisu a jeho zařaditelnosti do biblického kánonu: je to
víra církve, která vede k předcítání právě takových spisů, v nichž se tatáž víra
ověřuje a nachází. Poté, co se katolické epištoly postupně včlenily do kánonu
(a prosadily se v počtu sedmi), bývaly nazývány rovněž *epistolae canonicae*,
zkráceně „kanoniky“.

Málokterý ze spisů Nového zákona vykazuje tak těsné sepětí se starozákonním
písemnictvím, zejména mudroslovným,⁶ a projevuje takovou afinitu k judaismu.⁷
A má-li být charakteristickým rysem celého novozákonního písemnictví neustálé
připomínání osoby Ježíše Krista, pak v Jakubově listě je jeho vlastní jméno zmíně-
no překvapivě pouze dvakrát, totiž v uvedeném nadpisu, a ještě na počátku druhé
kapitoly: „Bratři moji, jestliže věříte v Ježíše Krista, našeho Pána slávy, nesmíte

církve, a tedy ve většině řeckých rukopisů, umístěna za Skutky apoštolů a před listy apoštola
Pavla. V západním kánonu a v dnes nejrozšířenějším pořadí se nacházejí za Pavlovými listy před
poslední Janovou Apokalypsou.“ TICHÝ, Ladislav, *Úvod do Nového zákona*, Svitavy, 2003, s. 229.

⁴ Srov. POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, *Úvod do Nového zákona. Přehled literatury a teologie*,
Praha, 2013, s. 99.

⁵ *Ecclesiastica historia* 2,26, in: *Patrologia graeca* 20, s. 205–206; PAMPHILI, Eusebius, *Církevní
dějiny (Ecclesiastica historia)*, přeložil NOVÁK, Josef, Praha, 1988, s. 39.

⁶ „V tom navazuje na židovskou sapienciální literaturu, s níž se setkáváme v pozdních knihách
Starého zákona (Moudrosti, Sirachovcově, Tobiáš), ale také v mimobiblických spisech (Závěti 12
patriarchů, Výroky otců, u Filóna Alexandrijského, i v kumránských spisech).“ TICHÝ, Ladislav,
Úvod do Nového zákona, s. 232.

⁷ „Židovských prvků se zde nalezne nepočítaně, a právě ty nijak neulehčily dějinný proces recepce
listu v protizidovsky naladěném křesťanstvu. Ve verši 2,2 autor hovoří ještě o synagóze křesťanů,
ve verši 1,25 o dokonalém zákoně svobody; jako příklady správného jednání jsou uvedeni Abrahám,
Rachab a Job.“ BERGER, Klaus, *Kommentar zum Neuen Testament*, Gütersloh, 2011, s. 889–890.

dělat rozdíly mezi lidmi.“⁸ Christologický titul „Pán slávy“ (*kyrios tés doxés*) je ovšem velmi autentický, nachází se ostatně též v Pavlově výkladu tajemného Božího plánu vykoupení v prvním listě Korint’anům, kde Pavel vyjadřuje přesvědčení, že pokud by vládci tohoto světa tuto tajuplnou Boží moudrost poznali, „nebyli by ukřižovali Pána slávy“.⁹

Tematický záběr Jakubova listu se ovšem ve svém celku vyhýbá obvyklému prvokřesťanskému kérymatu, jak jej známe především od Pavla, který tolik zdůrazňuje význam kázání o smrti a zmrtvýchvstání Krista pro spásu věřících. Jakubova epištola je na mnoha místech spíše bližší zaznamenaným kazatelským výrokům samotného pozemského Ježíše, zejména jak je zaznamenává evangelista Matouš, než Pavlově kázání o Ježíšově vykupitelském díle. U Jakuba jakoby Ježíšovy výroky opět ožívaly a byly vsazovány do nových kontextů života křesťanských obcí.

Datace listu úzce souvisí s otázkou jeho autora. Měl-li jím být skutečně Jakub „bratr Páně“, pak se nastoluje velmi mnoho otázek, počínaje vysoce nadprůměrnou řečtinou, kterou mezi novozákonními spisy překonává snad jen jazyková vybroušenost listu Židům. V této souvislosti se nabízejí rozmanité hypotézy, například že Jakub diktoval svůj list vzdělanému písaři nebo že současná verze je až přepracováním staršího listu. Závažné pro dataci jsou jistě také obsahové důvody, rozvíjející představy, co by v listu již mělo nebo naopak ještě nemělo být obsaženo, pokud by jeho autorem byl skutečně Jakub, představený jeruzalémské prvotní obce, který byl ukamenován již roku 62.

Stojí ovšem za povšimnutí, že kromě prvního verše celého spisu nic dalšího v listu nepotvrzuje identitu autora způsobem, který by čtenáře úmyslně utvrzoval ve „zbožné lži“ (*pia fraus*).¹⁰ Proto nelze vyloučit, že list mohl být skutečně napsán v nejranějším období prvotní jeruzalémské církve, třeba i samotným „bratrem Páně“.¹¹ Zatímco v jeruzalémské obci zaujímal Jakub úlohu staršího (presbytera)

⁸ Jk 2,1.

⁹ Srov. 1K 2,8.

¹⁰ Srov. MRÁZEK, Jiří, *Bláznovství podle Jakuba. Výklad Jakubovy epištoly*, Jihlava, 2012, s. 9–10.

¹¹ „Uvedme nyní argumenty těch, kteří předpokládají, že list byl napsán v období let 40–51. Ve prospěch raného původu hovoří fakt, že se v něm nenacházejí žádné zmínky o rozporech mezi židokřesťany a křesťany pocházejícími z pohanů ohledně obřizky, které nabíraly rozměr a význam až v pozdější době po rozsáhlé misijní činnosti apoštola Pavla. [...] Dalším argumentem uváděným ve prospěch ranějšího původu listu je skutečnost, že je adresován pouze židokřesťanům. V letech

a sám Pavel jej v listu Galat'anům uvádí na prvním místě mezi tamními „sloupy“ (*stýloi*) církve,¹² zdá se, že v našem listu jako by se autor představoval především jako učitel: „Nechtějte všichni učit druhé, moji bratří: vždyť víte, že my, kteří učíme, budeme souzeni s větší přísností.“¹³

2. Eschatologie a život v tomto věku

Intenzita, se kterou Jakubův list hovoří o druhém Kristově příchodu, jednoznačně svědčí o žhavé eschatologické naději: „Bud'te tedy trpěliví, až do příchodu Páně. Pohleďte, jak rolník čeká trpělivě na drahocennou úrodu země, dokud se nedočká podzimního a jarního deště. I vy tedy trpělivě čkejte, posilněte svá srdce, vždyť příchod Páně je blízko.“¹⁴ Samotný přírámek o trpělivém rolníkovi je velmi originální, avšak zároveň evokuje obrazy z mnoha Ježíšových podobenství, která čerpají svá líčení z pozorování venkovského života. V listu také ještě nenalezneme ani náznak stížností o odkladu parúsie, o Pánově „otálení“, jak je tomu v druhém listu Petrově.¹⁵ Také to je indicie svědčící spíše pro ranou dataci listu.

Autor rozvíjí téma zkoušek víry, avšak není patrné, že by měl na mysli vytrvalost ve víře za situace vnějšího pronásledování křesťanů. Jakuba spíše zajímá otázka původce zkoušek: „Kdo prochází zkouškou, ať neříká, že ho pokouší Pán. Bůh nemůže být pokoušen ke zlému a sám také nikoho nepokouší.“¹⁶ Zde jako by se autor přibližoval abstraktnímu myšlení teodiceje a metafyzickému pojetí zla jako nedostatku dobra (*privatio boni*). Nezmiňuje zde však ani temnou postavu ďábelského pokušitele; původ zla totiž nese člověk především sám v sobě: „Každý, kdo je v pokušení, je sváděn a váben svou žádostivostí.“¹⁷ Toto pojetí není vzdálené Pavlově introspekci: „Ve své nejvnitřnější bytosti s radostí souhlasím se zákonem Božím; když však mám jednat, pozoruji, že jiný zákon vede boj proti

před Apoštolským sněmem tvořili absolutní většinu členů církevních obcí křesťané z řad Židů.“ PRUŽIŇSKÝ, Štefan, *Všeobecný list svätého apoštola Jakuba: Historicko-kritický úvod a výklad 1. kapitoly*, Gorlice, 2009, s. 106–107.

¹² Srov. Ga 2,9.

¹³ Jk 3,1.

¹⁴ Jk 5,7.

¹⁵ 2Pt 3,3–13.

¹⁶ Jk 1,13.

¹⁷ Jk 1,14.

zákonu, kterému se podřizuje má mysl, a činí mě zajatcem zákona hříchu, kterému se podřizují mé údy.“¹⁸

Bez ohledu na předložené řešení obecně nastolené otázky původu pokušení však již byly Jakubem oslovené církevní obce vystaveny také reálným vnějším zkouškám vytrvalosti v pronásledování: „Cožpak vás bohatí neutiskují? Nevláčejí vás před soudy? Nemluví právě oni s pohrdáním o slavném jménu, které bylo nad vámi vysloveno?“¹⁹ Výrazným specifikem listu je bezesporu velmi vyhraněný sociální étos, proto jsou pronásledovateli věřících v daném kontextu nikoli „mocní tohoto světa“, nýbrž právě bohatí.²⁰

V dějinách svého působení (*Wirkungsgeschichte*) znamenal Jakubův list právě díky tomuto tématu významný přínos pro křesťanskou katechetiku i morální teologii. Boháči, jimž Jakub hrozí, se totiž dopouštějí hříchu náležejícího do kategorie hříchů „do nebe volajících“ (*peccata in caelum clamantia*): „Hle, mzda dělníků, kteří žali vaše pole, a vy jste jim ji upřeli, volá do nebes, a křik ženců pronikl ke sluchu Hospodina zástupů.“²¹ Navíc se mezi tradované zásady duchovního života včlenilo jiné obohacení, známé právě z tohoto listu, totiž tzv. *conditio Iacobaea*: „Raději byste měli říkat: ‚Bude-li Pán chtít, budeme naživu a uděláme to nebo ono‘.“²²

3. Víra a skutky

Jakub klade také velký důraz na mravně čistou motivaci správného křesťanského jednání. Je přesvědčen, že do křesťanských společenství pronikly dezinterpretace pavlovské nauky o ospravedlnění vírou v Krista bez odpovídajících dobrých skutků, a proto považuje za nutné bránit činnou a živou víru: „Co je platné, moji bratří, když někdo říká, že má víru, ale přitom nemá skutky? Může ho snad ta víra spasit? Kdyby některý bratr nebo sestra byli bez šatů a neměli jídlo ani na den, a někdo z vás by jim řekl: ‚Bud’te s Bohem – ať vám není zima a nemáte hlad,‘

¹⁸ Ř 7,22–23.

¹⁹ Jk 2,6b–7.

²⁰ „Vyostřené společensko-ekonomické rozdíly, které Jakub líčí, v zásadě odpovídají tomu, co je známo o situaci v Palestině prvního století. Úzká skupina majetných vlastníků půdy a obchodníků soustředovala ve svých rukou stále větší moc, zatímco z velkého množství rolníků obdělávajících půdu se stávali bezzemci, vyhánění ze svých pozemků, kteří pak ještě více chudli.“ MOO, Douglas J., *The Letter of James*, Leicester, 1985, s. 92.

²¹ Jk 5,4.

²² Jk 4,15.

ale nedali byste jim, co potřebují pro své tělo, co by to bylo platné? Stejně tak i víra, není-li spojena se skutky, je sama o sobě mrtvá.²³ Je tedy zřejmé, že se tato domnělá kontradikce stala předmětem diskusí již velmi záhy poté, co se Pavlovo učení začalo prosazovat díky Pavlovu vytrvalému kázání a šíření jeho listů.

O zprostředkující a smírný postup se pokusil ve svém listu Korint'anům, sepsaném na sklonku prvního století, Klement Římský. Tento autor líčí v hutné a výstižné zkratce základy pavlovské soteriologie: „I my tedy, jeho vůlí v Ježíši Kristu povolání, neospravedlňujeme se sami sebou ani svou moudrostí nebo rozumností nebo zbožností nebo skutky, které jsme vykonali se zbožným srdcem, nýbrž vírou, kterou všechny od věků ospravedlnil všemocný Bůh.“²⁴ Vzápětí však přechází ke zdůvodnění potřeby skutků lásky, protože si je vědom, že neporozumění podstatě pavlovského poselství by mohlo vést ke lhohostejnosti a nezájmu o bližní: „Co tedy učiníme, bratří? Ochabneme snad v dobrém konání a upustíme od lásky? Nikterak nedopust' Hospodin, aby se nám to stalo, nýbrž pospěšme, abychom konali neúnavně a horlivě každý dobrý skutek. Neboť sám Tvůrce a Vládce veškerenstva se těší ze svých skutků.“²⁵ Konáním dobra tak křesťan napodobuje samotného Boha jako tvůrce a udržovatele všeho dobrého.

Jakub pojednává příklad Abraháma, uvedený rovněž v Pavlově listu Galaťanům,²⁶ aby demonstroval vlastní „syntetický“ přístup, odlišný od Pavlova způsobu uvažování: „Což nebyl náš otec Abraham ospravedlněn ze skutků, když položil na oltář svého syna Izáka? Nevidíš, že víra působila spolu s jeho skutky a že v skutcích došla víra dokonalosti? Tak se naplnilo Písmo: ‚Uvěřil Abraham Bohu, a bylo mu to počítáno za spravedlnost‘ a byl nazván ‚přítelem Božím‘. Vidíte, že ze skutků je člověk ospravedlněn, a ne pouze z víry!“²⁷ Je zřejmé, že pro Jakuba je příznačné chápání víry jako neoddělitelné jednoty postojů a činů.²⁸ Navíc však

²³ Jk 2,14–17. „Příklad je dobře zvolený a velmi výstižný. Každému je zřejmé, že spolukřesťana, jemuž chybí nejnntnější oděv a pokrm, nelze nakrmit dobrými slovy a útechami. Ty pak totiž vyznívají jako výsměch.“ BALZ, Horst, SCHRAGE, Wolfgang, *Die ‚katholischen‘ Briefe*, Berlin, 1982, s. 31.

²⁴ 1Klem 32,4. Mimobiblické raně křesťanské spisy jsou citovány podle VARCL, Ladislav, DRÁPAL, Dan, SOKOL, Jan (přel.), *Spisy apoštolských otců*, Praha, 2004.

²⁵ 1Klem 33,1–2.

²⁶ Srov. Ga 3,6–18.

²⁷ Jk 2,21–24.

²⁸ „Jakubův list zdůrazňuje přirozenou a nerozlučitelnou jednotu víry a jednání. Jeho pojetí víry je integrativní, protože víra samozřejmě zahrnuje slyšení slova i jednání na jeho základě. [...] Víra

Pavlova polemika nemíří prvotně proti dobrým skutkům vyvěrajícím z víry, nýbrž proti skutkům Mojžíšova zákona, Tóry.²⁹

O tom, že Pavlovo myšlení doznávalo v církevních kruzích nepochopení nebo vedlo k dezinterpretacím, svědčí i druhý list Petrův: „A vězte, že ve své trpělivosti vám Pán poskytuje čas ke spáse, jak vám napsal i náš milý bratr Pavel podle moudrosti, která mu byla dána. Mluvil tak o tom ve všech svých listech. Některá místa jsou v nich těžko srozumitelná a neučení a neutvrzení lidé je překrucují, jako i ostatní Písmo, k vlastní záhubě.“³⁰

4. Bohatí a chudí

Za Jakubovou kritikou stranění bohatým lze rozpoznat náznak „sociologického“ složení členů křesťanských obcí, které Jakub pokládá za adresáty svého listu: „Do vašeho shromáždění přijde třeba muž se zlatým prstenem a v nádherném oděvu. Přijde také chudák v ošumělých šatech. A vy věnujete svou pozornost tomu v nádherném oděvu a řeknete mu: ‚Posaď se na tomto čestném místě‘, kdežto chudému řeknete: ‚Ty postůj tamhle, nebo si sedni tady na zem‘.“³¹ Pavel v prvním listu Korint'ánům prozrazuje, že sociální základna prvokřesťanských obcí běžně nedosahovala k vyšším společenským vrstvám: „Pohleďte, bratří, koho si Bůh povolává: Není mezi vámi mnoho moudrých podle lidského soudu, ani mnoho mocných, ani mnoho urozených; ...“³²

Je zřejmé, že převládající přítomnost věřících z nižších vrstev³³ mohla podlamovat sebevědomí některých křesťanů, kteří toužili po společenském i ekonomickém

není skutky ‚doplňována‘, protože vědomý a činný postoj představuje samotnou podstatu víry.“ SCHNELLE, Udo, *Theologie des Neuen Testaments*, Göttingen, 2007, s. 588.

²⁹ „Židovské pojetí prostřednické a soteriologické funkce Tóry Pavel odmítá. Nikoli proto, že by považoval zákon za slabý a nedokonalý, nýbrž proto, že definitivní zjevení ‚Boží spravedlnosti‘, tedy milosrdného obnovení správného vztahu člověka s Bohem, se událo skrze Ježíše Krista, zvláště jeho smrti na kříži.“ PENNA, Romano, *L'apostolo Paolo. Studi di esegesi e teologia*, Cinisello Balsamo (Milano), 1991, s. 509.

³⁰ 2P 3,15–16.

³¹ Jk 2,2–3.

³² 1K 1,26.

³³ „Ačkoliv jistě byli mezi nimi i ti, kteří měli určitý majetek a z pohledu ostatních lidí mohli být hodnoceni jako vážení spoluobčané, většina věřících v Krista v Korintu pocházela zřejmě z nižších vrstev a byli mezi nimi také otroci (1K 7,21).“ TICHÝ, Ladislav, *První list Korintským*, Praha, 2019, s. 35.

vzestupu, odpovídajícímu jejich představám o významu křesťanské víry a o své vlastní osobní úloze. Avšak nadměrný vliv společensky významných a bohatých lidí mohl zastínit bohatství, které Kristova církev získala zdarma od samotného Pána.³⁴ Jakub ovšem nepovažuje aspiraci na zvýšení společenského či majetkového statusu za hříšnou samu o sobě. Je však více než zřejmé, že *sub specie aeternitatis* nemá takový vzestup zásadní význam, ba ukáže se časem nejspíše jako nicotný: „Bratr v nízkém postavení ať s chloubou myslí na své vyvýšení a bohatý ať myslí na své ponížení – vždyť pomine jako květ trávy: vzejde slunce a svým žářem spálí trávu, květ opadne a jeho krása zajde. Tak i boháč se vším svým shonem vezme za své.“³⁵

5. Specifika církevní praxe

Velmi nápadná je Jakubova shoda s Ježíšovým horským kázáním v otázce zákazu přísahy: „Především nepřisahaňte, bratří moji, ani při nebi ani při zemi ani při ničem jiném. Vaše ‚ano‘ ať je vždy ‚ano‘ a ‚ne‘ ať je ‚ne‘, abyste nepropadli soudu.“³⁶ Přestože vyznění zákazu je nekompromisní, nelze dovodit, že by Jakub požadoval od věřících zdržet se přísahy před státními úřady uplatněním výhrady svědomí, nebo že by přísahu jako takovou považoval za absolutně mravně nepřijatelnou (*intrinsicse malum*).³⁷

V církvi nesmí chybět kající praxe: „Vyznávejte hříchy jeden druhému a modlete se jeden za druhého, abyste byli uzdraveni.“³⁸ O obdobném praktikování prosebné modlitby za odpuštění se dozvídáme rovněž z Janovy první epištoly: „Vidí-li někdo, že jeho bratr se dopouští hříchu, který není k smrti, ať za něho

³⁴ „Bohatí se nechlubí tím, co mají, a chudým se nikdo neposmívá, že nic nemají. Sociálním problémem je spíše vliv, který od majetku odvozuji. Vypadá to, jako by tato církev příliš stála na sponzorech a vlivných ochráncích. Rozhodně více, než Jakub unese.“ MRÁZEK, Jiří, *Teologie opomíjených. Přehližené hlasy v Novém zákoně*, Jihlava, 2013, s. 116.

³⁵ Jk 1,9–11.

³⁶ Jk 5,12; srov. Mt 5,34–37.

³⁷ „Jakub zde nezakazuje oficiální přísahy, jako například před soudními tribunály [...], spíše se staví proti přísahám v běžné každodenní mluvě. Člen církevní obce se nemá uchylovat k přísaze, protože jeho ‚ano‘ či ‚ne‘ má být zcela čestné, bez potřeby stvrzení přísahou. Každý má usilovat o věrohodnost a sám Bůh má být zárukou tak vysoce nastaveného standardu. Prísahy jsou nebezpečné proto, že některým výrokům předem dodávají větší váhu než jiným.“ DAVIDS, Peter H., *The Epistle of James. A Commentary on the Greek Text*, 1982, s. 190.

³⁸ Jk 5,16a.

prosí; a Bůh mu daruje život, jestliže nehřešil k smrti.³⁹ Na obou příkladech je zřejmé, že odpuštění hříchů nebylo pouhou záležitostí jednotlivce bez jakéhokoliv zprostředkování uvnitř církevního společenství, i když se ještě plně nerozvinula formalizovaná kající disciplína.⁴⁰ Již brzy ji ovšem bude nekanonický prvokřesťanský spis Didaché požadovat jako podmínku účasti na eucharistii: „V neděli – den Páně – se shromážděte, lámejte chléb, vzdávejte díky a vyznávejte své hříchy, aby vaše oběť byla čistá. Nechť k vám nechodí nikdo, kdo má potíže se svým bližním, dokud se neusmíří, aby vaše oběť nebyla znesvěcena.“⁴¹ Ostatně již Pavlova výzva „nechť každý sám sebe zkoumá, než tento chléb jí a z tohoto kalicha pije“⁴² svědčí o nutnosti očištění svědomí zejména v bezprostřední blízkosti eucharistického tajemství.

Svátočná praxe církve je ovšem v Jakubově listu skrytá podobně, jako zde schází explicitní odkaz na spásu v Kristově kříži. Náznak upomínající velmi pravděpodobně na svátost křtu se skrývá za Jakubovou formulací „o slavném jménu, které bylo nad vámi vysloveno.“⁴³ Zcela mimořádné v rámci celého novozákonního kánonu a prvokřesťanského písemnictví je však Jakubovo líčení pomazání nemocných: „Je někdo z vás nemocen? Ať zavolá starší církve, ti ať se nad ním modlí a potřájí ho olejem ve jménu Páně. Modlitba víry zachrání nemocného, Pán jej pozdvihne, a dopustil-li se hříchů, bude mu odpuštěno.“⁴⁴

Především se na tomto místě objevuje označení konkrétních nositelů posvátné služby v církvi: jsou to starší, *presbyteroi*, kdo mají být povoláváni k nemocným. List zjevně považuje přítomnost většího množství presbyterů v každé církevní obci za samozřejmou.⁴⁵ Je pravdou, že presbyterni zřízení se ustavilo původně

³⁹ 1J 5,16a.

⁴⁰ „Doslovné znění nikde nesvědčí o určité zpovědní praxi vyznání a rozhršení. Pokud si však uvědomíme, jakou váhu zde má niterné a intenzivní uskutečňování bratrského společenství, je těžko představitelné, že by těmto duchovním zkušenostem neodpovídala duchovní setkávání a pastýřská péče, jak se později objevuje například v raném mnišství.“ CAMPENHAUSEN, Hans von, *Kirchliches Amt und geistliche Vollmacht in den ersten drei Jahrhunderten*, Tübingen, 1953, s. 151.

⁴¹ Did 14,1–2.

⁴² Srov. 1K 11,28.

⁴³ Srov. Jk 2,7b.

⁴⁴ Jk 5,14–15.

⁴⁵ „Starší zde vykonávají svou řádnou úlohu, která u Pavla náleží spíše těm, kdo byli obdarováni charismatem uzdravování. Mohli již také vystupovat v úloze zpovědníků a přímluvců, kteří tak

v židokřesťanských církevních obcích, avšak ještě dlouho platilo, že každý, kdo zaujímal úřad v církvi, byl „starším“. Proto například sám apoštol Petr napomíná v prvním listu presbytery jako jejich „spolupresbyter“ (*sympresbyteros*),⁴⁶ a ještě biskup Polykarp ze Smyrny sám sebe v autentickém listu Filipánům z první třetiny druhého století řadí mezi presbytery.⁴⁷

Nikde jinde než v Jakubově listu se ovšem nedozvídáme, že by specifickým úkolem presbyterů byla kvalifikovaná duchovní přísluha nemocným. Ohledně samotného úkonu mazání nemocných olejem nelze pominout, že podle svědectví Markova evangelia to byli samotní Ježíšovi učedníci, kteří tak jistě nikoli bez Mistrova příkazu činili: „I vyšli a volali k pokání; vymítali mnoho zlých duchů, potírali olejem mnoho nemocných a uzdravovali je.“⁴⁸ Rozvíjející se praxe pomazání nemocných v církvi vedla později k dogmatickému zakotvení tohoto úkonu jako jednoho ze sedmi velkých svátostných znamení. *Wirkungsgeschichte* jsou vůči autorovi listu přející, neboť podle ustanovení Tridentského koncilu bylo pomazání nemocných jako svátost „vyhlášeno blaženým apoštolem Jakubem“ (*a beato Iacobo Apostolo promulgatum*).⁴⁹

6. Závěrem

Jakub se ve svém listu letmo představuje jako jeden z křesťanských učitelů, avšak zdá se, že netouží být učitelem ortodoxie, nýbrž výlučně ortopraxe. Zajímají ho především správné morální postoje a činy, kterými křesťané potvrzují svou víru v Krista. Bezprostředně také navazuje na morální aspekty Ježíšova učení, aniž ovšem výroky Páně přímo doslovně cituje. Tím dává nahlédnout, jak se v církvi Kristova nauka tvůrčím způsobem předávala a kazatelsky i katecheticky rozvíjela. Neschází zde ani osobní pečeť autorovy vášnivosti a niterné angažovanosti.

Zůstává jistě mnoho toho, co v listu nebylo vyřčeno, například chybí sebemenší náznak, který by svědčil o církevní praxi slavení eucharistie. Avšak etický ideál

nepečují pouze o tělesné, nýbrž i o duchovní blaho ‚nemocných‘.“ CAMPENHAUSEN, Hans von, *Kirchliches Amt...*, s. 88–89.

⁴⁶ Srov. 1Pt 5,1.

⁴⁷ Srov. PolFp 6,2–3.

⁴⁸ Mk 6,12.

⁴⁹ Srov. HRDINA, Ignác Antonín (přel.), *Dokumenty Tridentského koncilu. Latinský text a překlad do češtiny*, Praha, 2015, s. 121.

života v křesťanských obcích, jak jej Jakub nastiňuje, jako by vyjadřoval touhu po co možná nejdokonalejším společenství křesťanů, které žije a čerpá zdroj duchovní síly právě z této svátosti.

Resumé

Článek rozebírá aspekty života prvotních křesťanských obcí, které lze dovodit z Jakubova listu, prvního ze sedmi tzv. katolických epištol Nového zákona. Pokouší se o zjištění kritérií datace listu a jeho skutečného autorství. Vztah mezi vírou a skutky pojednává autor listu odlišně než apoštol Pavel, avšak Jakubovo pojetí živé víry umožňuje harmonizovat obě pojetí. List se vyznačuje jak silným tíhnutím ke starozákonní mudroslovné literatuře, tak k Ježíšovým výrokům Matoušova evangelia, vykazuje proto výrazné judaizující rysy. V listu je přítomný velmi silný sociální náboj a kritika bohatých. Je zde rovněž zcela jedinečná zmínka o presbyterech, jejichž specifickým úkolem bylo pomazávání nemocných členů církevní obce, spojené s modlitbou za uzdravení.

Summary

Look into Life of Church Communities Through Epistle of James

The article discusses aspects of the life of the early Christian communities, which can be deduced from the Epistle of James, the first of the seven so-called Catholic epistles of the New Testament. It attempts to determine the criteria for dating the epistle and its actual authorship. The relationship between faith and acts is dealt differently by the author of the epistle in comparison with the apostle Paul, but James' conception of living faith makes it possible to harmonize both concepts. The letter is characterized by both a strong tendency toward Old Testament wisdom literature and to Jesus' statements in the Gospel of Matthew, and therefore shows strong Judaizing features. There is a very strong social charge and criticism of the rich in the epistle. There is also a very unique mention of presbyters, whose specific task was to anoint the sick members of the church community, associated with a prayer for healing.

Klíčová slova: Katolické epištoły, víra, bohatí, chudí, hřích, skutky, parúsie, přísaha, nemocní, pomazání, presbyter.

Keywords: Catholic epistles, faith, rich, poor, sin, deeds, parousia, oath, sick, anointing, presbyter.

Autor

*Doc. JUDr. Stanislav Příbyl, Ph.D., Th.D., J.C.D., je knězem katolické Arcidiecéze pražské. Vystudoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy a Fakultu kanonického práva na Institutu obojího práva při Papežské Lateránské univerzitě v Římě. Na Právnické fakultě Trnavské univerzity v Trnavě se habilitoval prací *Tschechisches Staatskirchenrecht nach 1989*. Je soudcem a ochráncem spravedlnosti Metropolitního církevního soudu v Praze, vyučujícím církevního a světského práva na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, vědeckým pracovníkem Ústavu pro právní otázky náboženské svobody na Právnické fakultě Trnavské univerzity v Trnavě a duchovním správcem kostela Nanebevzetí Panny Marie a Karla Velikého v Praze na Karlově.*

Author

*Associate Professor JUDr. Stanislav Příbyl, Ph.D., Th.D., J.C.D., is a priest of the Catholic Archdiocese of Prague. He graduated from the Faculty of Law of Charles University in Prague and the Faculty of Canon Law of the Institutum Utriusque Iuris of Pontifical Lateran University in Rome. He was appointed Associate Professor following a successful defence of habilitation thesis, *Tschechisches Staatskirchenrecht nach 1989 (Czech Religion Law after 1989)*, at the Faculty of Law of University in Trnava (Slovakia). He is a judge and a promoter of justice of the Metropolitan Tribunal in Prague, teaches church law and secular law at the Faculty of Theology of the University of South Bohemia in České Budějovice, and is a scientific co-worker at the Institute for Legal Aspects of Religious Freedom of the University in Trnava. He is spiritual administrator of the St. Mary of the Assumption and Charlemagne Church in Prague-Karlov.*

doc. JUDr. Stanislav Příbyl, Ph.D., Th.D., J.C.D.

Krymská 23

101 00 Praha 10

e-mail: standa.pribyl@volny.cz